Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
YVES BOT
föredraget den 29 november 2011 [1]

Mål C-406/10

SAS Institute Inc.
mot
World Programming Ltd

(begäran om förhandsavgörande från High Court of Justice (England & Wales) Chancery division, Förenade kungariket)

”Immaterialrätt — Direktiv 91/250/EEG — Direktiv 2001/29/EG — Rättsligt skydd för datorprogram — Skapandet av olika program som har samma funktioner som ett annat datorprogram utan tillgång till dess källkod”

1. I förevarande mål om förhandsavgörande har domstolen att avgöra omfattningen av det rättsliga skydd som upphovsrätten ger datorprogram med stöd av direktiv 91/250/EEG [2] och omfattningen av det skydd som direktiv 2001/29/EG [3] ger verk.

2. Genom sin fråga vill High Court of Justice (England & Wales) Chancery Division (Förenade kungariket) i huvudsak få klarhet i huruvida ett datorprograms funktioner och programspråket skyddas av upphovsrätten med stöd av artikel 1.2 i direktiv 91/250. I denna bestämmelse anges att detta skydd ska gälla ett datorprograms alla uttrycksformer samt påpekas att idéer och principer som ligger bakom de olika detaljerna i ett datorprogram inte är skyddade enligt detta direktiv.

3. Domstolen har även ombetts att fastställa huruvida artiklarna 1.2 och 6 i direktiv 91/250 ska tolkas så, att en licenstagares återgivning av en kod eller översättning av kodformen för ett datafilformat, i syfte att i sitt eget datorprogram kunna skriva en källkod som läser och skriver detta filformat, kräver tillstånd.

4. Den nationella domstolen har även ombett EU-domstolen att precisera räckvidden för det undantag från ensamrätten för upphovsmannen till ett datorprogram som föreskrivs i artikel 5.3 direktiv 91/250. Enligt detta undantag ska den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram utan rättsinnehavarens tillstånd ha rätt att iaktta, undersöka eller prova programmets funktion i syfte att utröna de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer, under förutsättning att detta sker vid sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som han har rätt att utföra.

1 — Originalspråk: franska.

2 — Rådets direktiv 91/250/EEG av den 14 maj 1991 om rättsligt skydd för datorprogram (EGT L 122, s. 42; svensk specialutgåva, område 17, volym 1, s. 111).

3 — Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EGT L 167, s. 10).

5. Domstolen har slutligen ombetts att undersöka omfattningen av det skydd som föreskrivs i artikel 2 a i direktiv 2001/29, enligt vilket upphovsmännen har ensamrätt att tillåta eller förbjuda direkt eller indirekt, tillfälligt eller permanent, mångfaldigande av deras verk, oavsett metod och form, helt eller delvis. Närmare bestämt gäller frågan huruvida mångfaldigande i ett datorprogram eller i en användarhandledning av vissa beståndsdelar som beskrivits i ett annat datorprograms användarhandledning enligt denna bestämmelse utgör ett åsidosättande av upphovsrätten till sistnämnda handledning.

6. I detta förslag till avgörande kommer jag att redogöra för varför jag anser att bestämmelsen i artikel 1.2 i direktiv 91/250 ska tolkas så, att varken ett datorprograms funktioner eller programspråket i sig kan skyddas av upphovsrätten. Det ankommer däremot på den nationella domstolen att avgöra huruvida upphovsmannen till detta program genom att återskapa dessa funktioner i sitt datorprogram. har mångfaldigat en väsentlig del av det första programmets beståndsdelar, vilka är ett uttryck för nämnda programs upphovsmans egen intellektuella skapelse.

7. Jag kommer vidare att föreslå att domstolen ska slå fast att artiklarna 1.2 och 6 i direktiv 91/250 ska tolkas så, att det inte krävs tillstånd för att en licenstagare ska få mångfaldiga en kod eller översätta formen för en kod för ett datafilformat, i syfte att i sitt eget datorprogram kunna skriva en källkod som läser och skriver detta filformat. Detta gäller under förutsättning att denna operation är absolut oundgänglig för att erhålla upplysningar som är nödvändiga för samverkan mellan olika programs delar. Denna operation får inte göra det möjligt för licenstagaren att kopiera datorprogrammets kod i sitt eget program, vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka.

8. Jag kommer därefter att redogöra för skälen till att jag anser att artikel 5.3 i direktivet, jämförd med artiklarna 4 a och b, och 5.1 i direktivet, ska tolkas så, att uttrycket ”sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som [den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram] har rätt att utföra” avser operationer för vilka denna person har erhållit upphovsmannens tillstånd liksom de laddnings- och körningsoperationer som krävs för att användaren ska kunna använda programmet i överensstämmelse med dess avsedda ändamål. Iakttagandet, undersökningen och provningen av programmets funktioner i enlighet med denna bestämmelse får inte leda till att den person som har rätt att använda en kopia av detta datorprogram får tillgång till uppgifter som skyddas av upphovsrätten, såsom källkoden och objektkoden.

9. Slutligen kommer jag att föreslå att domstolen ska slå fast att artikel 2 a i direktiv 2001/29 ska tolkas så, att mångfaldigandet i ett datorprogram eller användarhandledning av vissa beståndsdelar som beskrivits i ett annat datorprograms användarhandledning kan utgöra ett intrång i upphovsrätten till sistnämnda handledning om – vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka – de beståndsdelar som återges är ett uttryck för upphovsmannens egen intellektuella skapelse.

I – Tillämpliga bestämmelser

A – *Unionsrätten*

1. Direktiv 91/250

10. Genom direktiv 91/250 eftersträvas en harmonisering av de nationella lagstiftningarna i fråga om det rättsliga skyddet för datorprogram genom att en lägsta skyddsnivå fastställs. [4]

4 — Se första, fjärde och femte skälen i direktivet.

11. Enligt åttonde skälet i direktiv 91/250 bör de bedömningsgrunder som ska tillämpas för att fastställa om ett datorprogram är ett originalverk eller inte inte omfatta bedömningar avseende programmets kvalitativa eller estetiska egenskaper.

12. I trettonde skälet i direktiv 91/250 anges att, för att undvika missförstånd, det ska klargöras att det bara är ett datorprograms uttrycksform som är skyddad och att de idéer och principer som ligger till grund för de olika detaljerna i ett program, inbegripet dem som ligger bakom dess gränssnitt, inte är upphovsrättsligt skyddade enligt detta direktiv. I överensstämmelse med denna upphovsrättsliga princip är logik, algoritmer och programmeringsspråk till den del som de innefattar idéer och principer inte skyddade enligt detta direktiv. [5]

13. Artikel 1 i direktiv 91/250 har följande lydelse:

”1. I enlighet med bestämmelserna i detta direktiv skall medlemsstaterna ge datorprogram upphovsrättsligt skydd som litterära verk enligt Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk. I detta direktiv omfattar termen datorprogram dessas förberedande designmaterial.

2. Skydd enligt detta direktiv skall gälla ett datorprograms alla uttrycksformer. Idéer och principer som ligger bakom de olika detaljerna i ett datorprogram, även de som ligger bakom dess gränssnitt, är inte upphovsrättsligt skyddade enligt detta direktiv.

3. Ett datorprogram skall skyddas om det är originellt i den meningen att det är upphovsmannens egen intellektuella skapelse. Inga andra bedömningsgrunder skall tillämpas vid fastställandet av om det skall komma i åtnjutande av skydd.”

14. I artikel 4 i direktiv 91/250 föreskrivs följande:

”Om inte annat följer av artikel 5 och 6 skall rättsinnehavarens ensamrätt enligt artikel 2 innefatta rätten att utföra eller ge tillstånd till följande:

a) Varaktig eller tillfällig, delvis eller fullständig återgivning av ett datorprogram på vilket sätt och i vilken form som helst. I den mån som laddning, visning, körning, överföring eller lagring av det berörda datorprogrammet nödvändiggör sådan återgivning av ett datorprogram krävs rättsinnehavarens tillstånd.

b) Översättning, anpassning, sammanställning och varje annan ändring av ett datorprogram samt återgivning av därav följande resultat, dock utan att inskränka de rättigheter som tillhör den person som ändrar programmet.

c) Alla former av spridning till allmänheten, inbegripet uthyrning, av datorprogrammets original eller kopior av detta. Den första försäljningen av en kopia av programmet som görs inom gemenskapen av rättsinnehavaren själv eller med dennes samtycke medför förlust av spridningsrätten till den berörda kopian inom gemenskapen; detta gäller dock inte rätten att kontrollera vidare uthyrning av programmet eller en kopia av detta.”

15. I artikel 5 i direktiv 91/250 föreskrivs följande:

”1. I avsaknad av särskilda avtalsbestämmelser skall de i artikel 4 a och b angivna åtgärderna inte kräva rättsinnehavarens tillstånd, om de krävs för att den som lagligen förvärvat datorprogrammet skall kunna använda programmet i överensstämmelse med dess avsedda ändamål. Detta gäller även rättelse av fel.

5 — Se fjortonde skälet i direktiv 91/250.

2. En person som har rätt att använda ett datorprogram får inte genom avtal hindras från att göra en säkerhetskopia av detta om denna är nödvändig för den aktuella användningen.

3. Den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram skall utan rättsinnehavarens tillstånd ha rätt att iaktta, undersöka eller prova programmets funktion i syfte att utröna de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer, under förutsättning att detta sker vid sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som han har rätt att utföra."

16. Artikel 6 i direktiv 91/250 har följande lydelse:

"1. Rättsinnehavarens tillstånd skall inte krävas när återgivning av koden eller översättning av kodens form enligt artikel 4 a och b är oundgänglig för att erhålla den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmågan mellan ett självständigt skapat datorprogram och andra program, under förutsättning att följande villkor är uppfyllda:

a) Åtgärderna utförs av licenstagaren eller av annan person som har rätt att använda en kopia av programmet, eller för deras räkning av en person som har rätt därtill.

b) Den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmågan, har inte tidigare varit lätt åtkomlig för de i punkt a angivna personerna.

c) Åtgärderna är begränsade till att gälla de delar av originalprogrammet som är nödvändiga för att uppnå samverkansförmågan.

2. Bestämmelserna i punkt 1 ska inte medge att den information som erhållits

a) används för andra ändamål än att uppnå det självständigt skapade datorprogrammets samverkansförmåga,

…

3. I överensstämmelse med bestämmelserna i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk får bestämmelserna i denna artikel inte tolkas så att de tillämpas på sätt som otillbörligt skadar rättsinnehavarens legitima intressen eller står i konflikt med ett normalt utnyttjande av datorprogrammet."

17. Enligt artikel 9.1 andra meningen i direktiv 91/250 ska vidare varje avtalsbestämmelse som strider mot artikel 6 eller mot de i artikel 5.2 och 5.3 angivna undantagen vara ogiltig.

2. Direktiv 2001/29

18. Direktiv 2001/29 avser det rättsliga skyddet för upphovsrätt och närstående rättigheter inom den inre marknaden, med särskild tonvikt på informationssamhället. [6]

19. Direktiv 2001/29 ska inte påverka befintliga bestämmelser om bland annat det rättsliga skyddet för datorprogram. [7]

20. I artikel 2 a i direktiv 2001/29 anges att medlemsstaterna ska föreskriva en ensamrätt för upphovsmän att tillåta eller förbjuda direkt eller indirekt, tillfälligt eller permanent, mångfaldigande, oavsett metod och form, helt eller delvis av deras verk.

6 — Se artikel 1.1 i direktivet.

7 — Se artikel 1.2 a i direktiv 2001/29.

B – *Nationell rätt*

21. Direktiven 91/250 och 2001/29 har införlivats med den nationella rättsordningen genom 1988 års lag om upphovsrätt, mönster och patent (Copyright, Designs and Patents Act 1988), efter de ändringar som gjorts genom 1992 års förordning om upphovsrätt (datorprogram) (Copyright (Computer Programs) Regulations 1992) och 2003 års förordning om upphovsrätt och närstående rättigheter (Copyright and Related Rights Regulations 2003) (nedan kallad 1988 års lag)

22. I section 1.1 a i 1988 års lag föreskrivs att upphovsrätt är en rätt till egendom som enligt denna del föreligger för originella litterära, sceniska, musikaliska eller konstnärliga verk. Av section 3.1 a–d i lagen framgår att med ”litterärt verk” avses varje skrivet, talat eller sjunget verk, som inte är ett sceniskt eller musikaliskt verk, bland annat förteckningar eller sammanställningar som inte är databaser, datorprogram, förberedande designmaterial för datorprogram, och databaser.

23. I section 16.1 a i 1988 års lag föreskrivs att upphovsrättsinnehavaren har ensamrätt att kopiera verket.

24. Av section 16.3 a och b i 1988 års lag framgår att upphovsrättens begränsningar av vilka handlingar som får företas gäller verket i dess helhet eller en väsentlig del av verket, direkt eller indirekt.

25. Enligt artikel 17.2 i 1988 års lag innebär kopiering av litterära, sceniska, musikaliska eller konstnärliga verk återgivning av verket i alla former. Detta innefattar all elektronisk lagring av verket oavsett medium.

26. I section 50BA.1 i 1988 års lag anges däremot att den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram ska utan rättsinnehavarens tillstånd ha rätt att iaktta, undersöka eller prova programmets funktion i syfte att utröna de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer, under förutsättning att detta sker vid sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som han har rätt att utföra. I section 50BA.2 i lagen anges att när en handling är tillåten enligt section 50BA.1 saknar det betydelse huruvida det föreligger ett avtalsvillkor vars syfte är att förbjuda eller begränsa handlingen.

II – Bakgrund och målet i den nationella domstolen

27. SAS Institute Inc. (nedan kallat SAS-institutet) har utvecklat analytisk programvara som är känd under beteckningen SAS (nedan kallat SAS-systemet). SAS-systemet är en integrerad grupp av program med vilka en användare kan behandla och analysera data, särskilt statistiska data. Den viktigaste delen i SAS-systemet kallas Base SAS. Den gör det möjligt för användarna att skriva och köra program för att hantera data. Dessa program är skrivna i ett språk som är känt som språket SAS (nedan kallat SAS-språket).

28. Base SAS funktioner kan utökas genom att ytterligare komponenter läggs till. Det är särskilt tre komponenter som är relevanta i det nationella målet: SAS/ACCESS, SAS/GRAPH och SAS/STAT (nedan tillsammans med Base SAS kallade SAS-komponenterna).

29. Den nationella domstolen har förklarat att innan de händelser som gav upphov till den aktuella tvisten inträffade hade SAS-institutets kunder inget alternativ till att fortsätta införskaffa användarlicenser för de nödvändiga komponenterna i SAS-systemet för att kunna köra sina befintliga program skrivna i SAS-språket, och även för att kunna skapa nya program. Om en kund önskade byta tillhandahållare av mjukvara skulle denne bli tvungen att skriva om sina befintliga program i ett annat språk, vilket skulle kräva en betydande investering.

30. World Programming Limited (nedan kallat ”WPL”) fick därför idén att skapa ett alternativt datorprogram, World Programming System (nedan kallat WPL-systemet), som kan köra program som är skrivna i SAS-språket.

31. WPL har inte dolt att dess avsikt var att så nära som möjligt efterlikna en stor del av SAS-komponenternas funktioner. WPL såg därför till att samma indata [8] skulle ge samma utdata [9]. WPL eftersträvade att dess kunders program kunde köras på samma sätt i WPL-systemet som med hjälp av SAS-komponenterna.

32. Den nationella domstolen har angett att det inte har visats att WPL, för att göra detta, hade tillgång till SAS-komponenternas källkod [10], att det hade kopierat någon del av källkodens text eller hade kopierat någon del av den strukturella utformningen av källkoden.

33. SAS-institutet väckte talan vid brittiska domstolar med yrkande att dessa skulle fastställa att WPL:s agerande utgjorde ett intrång i institutets upphovsrätt till datorprogrammen. Dessa domstolar fann i två olika domar att den omständigheten att en konkurrent till rättighetshavaren studerar hur ett program fungerar och sedan skriver ett eget program för att efterlikna dessa funktioner inte utgör en överträdelse av upphovsrätten till ett datorprograms källkod.

34. SAS-institutet överklagade dessa domar till High Court of Justice (England & Wales) Chancery division. SAS-institutet har gentemot WPL åberopat i huvudsak följande grunder:

— WPL har kopierat handledningarna till SAS-systemet vilka utges av SAS-institutet (nedan kallade SAS-handledningarna) vid utvecklingen av WPL-systemet och har därigenom gjort intrång i SAS-institutets upphovsrätt till SAS-handledningarna.

— Genom att kopiera SAS-handledningarna vid utvecklingen av WPL-systemet har WPL indirekt kopierat datorprogram som innefattar SAS-komponenterna och har därigenom gjort intrång i SAS-institutets upphovsrätt till SAS-komponenterna.

— WPL har använt en version av SAS-systemet benämnd ”Learning Edition”, i strid med dess licensvillkor, och begick därigenom ett avtalsbrott samt gjorde intrång i upphovsrätten till nämnda version.

— WPL gjorde intrång i upphovsrätten till SAS-handledningarna genom att skapa sin egen handledning (nedan kallad WPL-handledningen).

III – Tolkningsfrågorna

35. High Court of Justice (England & Wales) Chancery division ansåg att det förelåg vissa oklarheter i fråga om tolkningen av de unionsrättsliga bestämmelserna. Nämnda domstol beslutade därför att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1) I de fall ett datorprogram (nedan kallat det första programmet) är upphovsrättsskyddat som ett litterärt verk, ska artikel 1.2 [i direktiv 91/250] tolkas så, att det inte är ett intrång i upphovsrätten för det första programmet om en konkurrent till rättsinnehavaren, utan tillgång

8 — Indata (input) är de uppgifter som användarna matar in.

9 — Utdata (output) är resultatet av datorprogrammets behandling av indata.

10 — Källkoden utgör grunden för ett datorprogram och skrivs av programmeraren. Källkoden består av ord och är förståelig för det mänskliga intellektet. Den kan emellertid inte exekveras av maskinen. Av denna orsak måste den kompileras så att den översätts till maskinens språk i binär form, oftast siffrorna 0 och 1. Det är detta som kallas objektkoden.

till det första programmets källkod, antingen direkt eller genom en sådan process som dekompilering av objektkoden, skapar ett annat datorprogram (nedan kallat det andra programmet) som efterliknar funktionerna i det första programmet?

2) Påverkas svaret på fråga 1 av någon av följande omständigheter:

   (a) beskaffenheten och/eller omfattningen av det första programmets funktioner,

   (b) beskaffenheten och/eller omfattningen av den skicklighet, det omdöme och det arbete som det första programmets upphovsman har använt för att utforma det första programmets funktioner,

   (c) hur detaljerat det första programmets funktioner har återgivits i det andra programmet, eller

   (d) huruvida det första programmets källkod återges i det andra programmets källkod i en utsträckning som går utöver vad som är absolut nödvändigt för att kunna skapa samma funktioner som i det första programmet?

3) I de fall det första programmet tolkar och exekverar program som skrivits av det första programmets användare i ett programmeringsspråk som utformats av det första programmets upphovsman och som omfattar nyckelord som utformats eller valts ut av det första programmets upphovsman samt en syntax som utformats av det första programmets upphovsman, ska artikel 1.2 [i direktiv 91/250] tolkas så, att det inte utgör en kränkning av upphovsrätten för det första programmet om det andra programmet har skrivits för att tolka och exekvera sådana program genom användning av samma nyckelord och samma syntax?

4) I de fall det första programmet läser från och skriver till datafiler i ett särskilt format som utformats av det första programmets upphovsman, ska artikel 1.2 [i direktiv 91/250] tolkas så, att det inte utgör ett intrång i upphovsrätten till det första programmet om det andra programmet har skrivits för att kunna läsa från och skriva till filer i samma format?

5) Påverkas svaret på fråga 1, 3 och 4 av den omständigheten att det andra programmets upphovsman skapade detta program, genom att

   (a) iaktta, undersöka och prova det första programmets funktioner,

   (b) läsa en handledning som skapats och publicerats av det första programmets upphovsman i vilket det första programmets funktioner beskrivs (’handledningen’), eller

   (c) både (a) och (b)?

6) I de fall en person enligt licens har rätt att använda en kopia av det första programmet, ska artikel 5.3 [i direktiv 91/250] tolkas så, att licensinnehavaren utan rättsinnehavarens tillstånd har rätt att ladda, visa, köra, överföra och lagra programmet för att kunna iaktta, undersöka eller prova det första programmets funktioner i syfte att utröna de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer, om licensen tillåter laddning, visning, körning, överföring och lagring av det första programmet, när de används för det särskilda syfte som licensen tillåter, men handlingarna för att iaktta, undersöka och prova det första programmet går utöver omfattningen av det syfte som tillåts enligt licensen?

7) Ska artikel 5.3 [i direktiv 91/250] tolkas så, att handlingarna att iaktta, undersöka och prova det första programmets funktioner ska anses utföras i syfte att utröna de idéer och principer som ligger bakom det första programmets olika detaljer, när de utförs

(a) för att förstå hur det första programmet fungerar, särskilt vad avser detaljer som inte beskrivs i handledningen, i syfte att utforma det andra programmet på det sätt som anges ovan i fråga 1 … ,

(b) för att förstå hur det första programmet tolkar och utför anvisningar som skrivits i det programmeringsspråk som det tolkar och utför (se ovan i fråga 3 …),

(c) för att utröna vilka filformat det första programmet kan skriva till eller läsa från (se ovan i fråga 4 …),

(d) för att jämföra det andra programmets kapacitet med det första programmets kapacitet i syfte att undersöka anledningarna till att det föreligger en skillnad i kapaciteten och förbättra det andra programmets kapacitet,

(e) för att parallellt testa det första och det andra programmet i syfte att jämföra deras output vid utvecklingen av det andra programmet, i synnerhet genom att köra samma testskript genom både det första och det andra programmet,

(f) för att utröna logfilens output i det första programmet i syfte att skapa en logfil som är identisk eller liknande,

(g) för att förmå det första programmet att ge ut data (i förevarande fall uppgifter genom vilka postnummer matchas med delstaterna i USA) i syfte att förvissa sig om huruvida denna output överensstämmer med officiella databaser och, om den inte överensstämmer, programmera det andra programmet så att det svarar på samma sätt som det första programmet på samma input.

8) I de fall handledningen är upphovsrättsskyddad som ett litterärt verk, ska artikel 2 a [i direktiv 2001/29] tolkas så, att det är ett intrång i upphovsrätten till handledningen om det andra programmets upphovsman i det andra programmet återger, eller återger en väsentlig del av, något av följande material som beskrivs i handledningen:

(a) urvalet av de statistiska beräkningar som införlivats i det första programmet,

(b) de matematiska formler som används i handledningen för att beskriva dessa beräkningar,

(c) de särskilda kommandon eller kombinationer av kommandon varigenom dessa beräkningar kan åberopas,

(d) alternativen som det första programmets upphovsman har tillhandahållit avseende olika kommandon,

(e) de nyckelord och den syntax som stöds av det första programmet,

(f) de standardvärden som det första programmets upphovsman har valt att använda ifall ett visst kommando eller alternativ inte anges av användaren, eller

(g) antalet upprepningar det första programmet utför under vissa omständigheter?

9) Ska artikel 2 a [i direktiv 2001/29] tolkas så, att det är ett intrång i upphovsrätten till handledningen om det andra programmets upphovsman i handledningen för det andra programmet återger, eller återger en väsentlig del av, de nyckelord och den syntax som stöds av det första programmet?”

IV – Min bedömning

36. De frågor High Court of Justice (England & Wales) Chancery Division har ställt kan enligt min mening behandlas på följande sätt.

37. Genom sin första till tredje fråga vill den nationella domstolen huvudsakligen få klarhet i huruvida artikel 1.2 i direktiv 91/250 ska tolkas så, att ett datorprograms funktioner och programspråket ska anses vara ett uttryck för att detta program därmed kan åtnjuta det upphovsrättsliga skydd som föreskrivs i direktivet.

38. Vidare förstår jag den fjärde frågan på så sätt att den nationella domstolen i själva verket önskar få klarhet i huruvida artiklarna 1.2 och 6 i direktiv 91/250 ska tolkas så, att det inte krävs tillstånd för att en licenstagare ska få mångfaldiga en kod eller översätta formen för en kod för ett datafilformat, i syfte att i sitt eget datorprogram kunna skriva en källkod som läser och skriver detta filformat.

39. Genom sin femte till sjunde fråga vill den nationella domstolen huvudsakligen att domstolen preciserar omfattningen av det undantag från tillstånd från upphovsrättshavaren som föreskrivs i artikel 5.3 i direktivet. Den nationella domstolen önskar särskilt få veta huruvida begreppet ”sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som [den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram] har rätt att utföra” endast avser operationer som den som innehar licensen för användning av ett program har rätt att göra med stöd av denna licens och om det syfte i vilket dessa operationer genomförs påverkar licensinnehavarens möjligheter att åberopa detta undantag.

40. Slutligen önskar den nationella domstolen genom sin åttonde och nionde fråga få klarhet i huruvida artikel 2 a i direktiv 2001/29 ska tolkas så, att återgivningen i ett datorprogram eller i en användarhandledning, av vissa detaljer som beskrivs i ett annat datorprograms användarhandledning utgör ett intrång i upphovsrätten till sistnämnda handledning.

A – *Skyddet av ett datorprograms och ett programspråks funktioner enligt artikel 1.2 i direktiv 91/250*

41. Den nationella domstolens frågor rör i själva verket syftet och omfattningen av det skydd som föreskrivs i direktiv 91/250. I synnerhet är frågan här huruvida ett datorprograms funktioner[11], programspråk samt datafilsformat utgör uttryck för detta program och därför kan erhålla upphovsrättslig skydd med stöd av direktivet.

42. Jag erinrar om att det i artikel 1.1 i direktiv 91/250 föreskrivs att medlemsstaterna ska ge datorprogram upphovsrättsligt skydd som litterära verk. Det upphovsrättsliga skyddet gäller ett datorprograms alla uttrycksformer men inte idéer och principer som ligger bakom de olika detaljerna i ett datorprogram.[12] I fjortonde skälet till direktivet anges det just att i överensstämmelse med denna upphovsrättsliga princip är logik, algoritmer och programmeringsspråk, till den del som de innefattar idéer och principer, inte skyddade enligt direktivet.

11 — [*I denna fotnot påpekar generaladvokaten att den nationella domstolen i såväl sina tolkningsfrågor som i beslutet om hänskjutande synes ha använt ”function” (”fonction” på franska) och ”functionallity” (”fonctionnalité” på franska) utan att göra skillnad på dessa begrepp. Generaladvokaten har valt att endast använda ordet ”fonctionnalité”. Denna fotnot saknar betydelse för den svenska översättningen eftersom såväl ”fonction” som ”fonctionallité” (i den mening som är aktuell i detta förslag) ska översättas med ”funktion” på svenska). Övers. anm.]

12 — Se artikel 1.2 i direktiv 91/250.

43. Denna princip har även kommit till uttryck i internationella texter. Bland annat i artikel 2 i Världsorganisationen för immateriell äganderätt (World Intellectual Property Organisation) Wipo:s fördrag om upphovsrätt [13] föreskrivs att det upphovsrättsliga skyddet omfattar uttryck men inte idéer, förfaranden, tillvägagångssätt eller matematiska begrepp som sådana.

44. Skälet till detta är att ett verks originalitet, som ger tillgång till ett rättsligt skydd, inte finns i en idé, vilken kan användas fritt, utan i dess uttryck.

45. Vad gäller datorprogram preciseras uttrycket ”gäller ett datorprograms alla uttrycksformer” inte närmare i direktiv 91/250.

46. Unionslagstiftaren har uttryckligen inte velat definiera detta uttryck. Kommissionen anförde i sitt förslag till direktiv [14] att ”experterna har hävdat att varje definition i ett direktiv av uttrycket program nödvändigtvis skulle bli föråldrad om den teknologiska utvecklingen skulle medföra en ändring av programmens karaktär såsom de förekommer i dagens läge” [15].

47. Emellertid har unionslagstiftaren angett att element av kreativitet, sakkunskap och uppfinningsförmåga kommer till uttryck i det sätt på vilket programmet utformas. Programmeraren definierar vilka uppgifter ett datorprogram ska utföra och gör därefter en analys av metoder för att uppnå dessa resultat. På samma sätt som upphovsmannen till en bok gör, väljer upphovsmannen till ett datorprogram vilka etapper som ska genomgås, och dessa etappers uttrycksformer ger datorprogrammet dess särskilda egenskaper vad gäller snabbhet, ändamålsenlighet och till och med stil. [16]

48. Således kan skyddet för ett datorprogram endast bli aktuellt från den tidpunkt då valet och arrangemanget av dessa element visar på upphovsmannens kreativitet och sakkunskap, vilket därmed särskiljer dennes verk från andras. [17]

49. Domstolen preciserade i dom av den 22 december 2010 i mål C-393/09, Bezpečnostní softwarová asociace [18], att skyddsobjektet enligt direktiv 91/250 är ett datorprograms alla uttrycksformer som möjliggör att det kan mångfaldigas i olika datorspråk, såsom källkod och objektkod. [19] Domstolen fann även att ett datorprograms uttrycksformer, oavsett av vilket slag, ska åtnjuta skydd så snart som dess mångfaldigande medför ett mångfaldigande av själva datorprogrammet och således möjliggör för datorn att fullgöra sin funktion. [20]

50. Skyddet för ett datorprogram är således inte begränsat till de bokstavliga delarna av programmet, det vill säga källkoden och objektkoden, utan omfattar även alla andra element som är ett uttryck för dess upphovsmans kreativitet.

51. Inom det sålunda avgränsade området ska nu i tur och ordning prövas huruvida ett programs funktioner eller ett programspråk kan anses utgöra ett uttryck för ett program och därmed omfattas av det skydd som föreskrivs i direktiv 91/250.

13 — Fördraget antogs i Genève den 20 december 1996 och har godkänts på gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2000/278/EG av den 16 mars 2000 (EGT L 89, s. 6).

14 — Förslaget till rådets direktiv om rättsligt skydd för datorprogram (COM(1988) 816 slutlig) (nedan kallat direktivförslaget).

15 — Se artikel 1.1 första stycket, som finns i andra delen av direktivförslaget med rubriken ”Särskilda bestämmelser”.

16 — Se punkt 2.3 i direktivförslaget.

17 — Se punkt 2.5 i direktivförslaget.

18 — C-393/09 (REU 2010, s. I-13971).

19 — Punkt 35.

20 — Punkt 38.

1. Upphovsrättsligt skydd för ett datorprograms funktioner

52. Ett datorprograms funktioner kan definieras som samtliga de möjligheter som ett datorsystem erbjuder, de funktioner som just det programmet kan erbjuda. Med andra ord är ett datorprograms funktion den tjänst som användaren förväntar sig att programmet tillhandahåller.

53. Enligt min mening kan ett programs funktioner inte i sig omfattas av ett upphovsrättsligt skydd enligt artikel 1.1 i direktiv 91/250.

54. Låt oss ta ett konkret exempel. När en programmerare beslutar sig för att utveckla ett datorprogram för beställning av flygbiljetter kommer det i detta program att finnas ett antal funktioner som är nödvändiga för denna beställning. Datorprogrammet måste nämligen i tur och ordning kunna hitta den flygning som användaren söker, kontrollera vilka platser som finns tillgängliga, reservera platsen i planet (sätet), registrera användarens uppgifter, beakta uppgifter angående on-line-betalning, och slutligen skapa användarens elektroniska biljett.[21] Alla dessa funktioner, dessa handlingar, styrs av ett precist och begränsat syfte. I detta liknar de en idé. Det kan därför finnas datorprogram som erbjuder samma funktioner.

55. Det finns dock många olika medel för att förverkliga dessa funktioner och det är dessa medel som kan åtnjuta upphovsrättsligt skydd enligt direktiv 91/250. Som vi har sett kommer kreativitet, sakkunskap och uppfinningsförmåga till uttryck genom det sätt på vilket programmet är utformat, hur det är skrivet. Programmeraren använde formler, algoritmer vilka i sig inte kan omfattas av det upphovsrättsliga skyddet[22], eftersom de är jämförbara med de ord som en poet eller en romanförfattare använder i sitt litterära skapande[23]. Det sätt på vilket dessa element är arrangerade, såsom sättet att skriva datorprogrammet, kan avspegla ett uttryck för upphovsmannens egen intellektuella skapelse, och kan därför åtnjuta skydd.

56. Denna analys förefaller mig bekräftas genom de förarbeten som legat till grund för direktiv 91/250. I sitt förslag till direktiv förklarade nämligen kommissionen att den största fördelen med det upphovsrättsliga skyddet av datorprogram är att det endast omfattar verkets individuella uttryck och därmed ger det eftersträvade utrymmet för andra upphovsmän att skapa liknande eller till och med identiska program, under förutsättning att de inte kopierar.[24] Denna aspekt är särskilt viktig eftersom det förvisso finns många olika algoritmer som kan användas i datorprogram, men deras antal inte är oändligt.[25]

57. Om ett datorprograms funktion i sig kunde skyddas vore detta detsamma som att ge möjlighet att monopolisera idéer, till nackdel för den tekniska och industriella utvecklingen.

58. Vidare förstår jag att den nationella domstolen frågar sig huruvida återgivande av vissa aspekter i källkoden, som står i samband med ett datorprograms funktion i ett annat datorprograms källkod är ett intrång i det första programmets upphovsmans exklusiva rättigheter.

59. Enligt min mening kan det – på samma sätt som för alla verk som kan omfattas av upphovsrätt – utgöra ett intrång i upphovsrätten att kopiera en väsentlig del av uttrycket för ett datorprograms funktioner.

21 — Se dom från High Court of England and Wales av den 30 juli 2004, Navitaire Inc. v. EasyJet, (2004) EWHC 1725 (Ch), punkterna 116 och 117.

22 — Se fjortonde skälet och artikel 1.2 i detta direktiv.

23 — Se punkt 2.4 i direktivförslaget.

24 — Se punkt 3.7 i direktivförslaget.

25 — Ibidem.

60. I dom av den 16 juli 2009 i mål C-5/08, Infopaq International [26], fann domstolen att de olika delarna av ett verk åtnjuter skydd enligt artikel 2 a i direktiv 2001/29, förutsatt att de innehåller vissa av de element som ger uttryck för upphovsmannens egen intellektuella skapelse [27]. Mot bakgrund av att datorprogrammet ska anses vara ett litterärt verk [28], måste samma analys göras vad gäller de element som utgör ett uttryck för datorprogrammets upphovsmans egen intellektuella skapelse.

61. Den nationella domstolen har vidare frågat sig om denna analys påverkas av den beskaffenhet och den omfattning som de av ett datorprograms funktioner som återges i ett annat datorprogram har, eller av på vilken detaljnivå dessa funktioner har återgetts.

62. Jag anser inte det.

63. Vi återgår till exemplet med ett datorprogram som gör det möjligt att boka en flygbiljett. Detta programs struktur definierar dess funktioner och beskriver hur dessa funktioner samverkar. Själva funktionen med programmet – det vill säga, för användaren, att erhålla en flygbiljett – kommer att bestämma hur denna kombination ser ut. Det måste kontrolleras huruvida flygningen finns, och i så fall på vilka datum och tider, om det fortfarande finns platser kvar, och så vidare. Oavsett denna funktions beskaffanhet och omfattning anser jag att denna, eller till och med en kombination av flera funktioner, fortfarande kan liknas vid en idé och den kan således inte i sig erhålla upphovsrättsligt skydd.

64. På samma sätt kan enligt min mening denna analys inte ifrågasättas på grund av beskaffenheten och/eller omfattningen av den skicklighet, det omdöme och det arbete som har använts för att utforma ett datorprograms funktioner.

65. Jag erinrar om att det i artikel 1.3 i direktiv 91/250 föreskrivs att ett datorprogram ska skyddas om det är originellt i den meningen att det är upphovsmannens egen intellektuella skapelse. Av bestämmelsen framgår att inga andra bedömningsgrunder ska tillämpas vid fastställandet av om datorprogrammet ska komma i åtnjutande av skydd. [29] Bland annat anges i åttonde skälet i direktivet att de bedömningsgrunder som ska tillämpas för att fastställa om ett datorprogram är ett originalverk eller inte, inte bör omfatta bedömningar avseende programmets kvalitativa eller estetiska egenskaper.

66. Jag anser således att det för att bestämma huruvida ett datorprogram kan omfattas av ett rättsligt skydd med stöd av upphovsrätten inte är den tid och arbete som lagts ned vid utformningen av detta program som ska beaktas och inte heller hur skicklig dess upphovsman varit. Vad som ska beaktas är i stället hur originellt skrivet programmet är.

67. I förevarande fall ankommer det på den nationella domstolen att undersöka huruvida WPL, genom att återskapa SAS-komponenternas funktioner i WPL-systemet, har återgett en väsentlig del av elementen i dess komponenter vilka är ett uttryck för nämnda komponenters upphovsmans egen intellektuella skapelse.

2. Det upphovsrättsliga skyddet för programspråket

68. Den nationella domstolen önskar även få svar på huruvida ett datorprograms programspråk kan omfattas av upphovsrättsligt skydd med stöd av direktiv 91/250. [30] WPL har nämligen gjort så att dess WPL-system kan tolka och utföra instruktioner skrivna i SAS-språket.

26 — C-5/08 (REG 2009, s. I-6569).

27 — Punkt 39.

28 — Se artikel 1.1 i direktiv 91/250. Se även artikel 1.2 i direktivförslaget.

29 — Se även artikel 1.3 i direktivförslaget.

30 — Se punkterna 67–69 i beslutet om hänskjutande.

69. Som vi har sett skrivs ett datorprogram först i form av en källkod. Denna kod skrivs i ett programspråk, vilket agerar som tolk mellan användaren och maskinen. På detta sätt kan användaren skriva instruktioner på ett språk som denne själv förstår. Den nationella domstolen har förklarat att SAS-språket består i formuleringar, uttryck, valmöjligheter, format och funktioner uttryckta i informationsbärare (token), det vill säga teckensträngar som används i enlighet med vissa regler. En av de viktigaste typerna av informationsbärare är namn, till exempel LOGISTIC och UNIVARIATE. Den nationella domstolen har även angett att SAS-språket har en egen syntax och sina egna nyckelord. [31]

70. Enligt Patrick Roussel ”[liknar] programspråket i sig … ett vetenskapligt verk, en teoretisk konstruktion, vars syfte är att organisera, definiera och förmedla kunskap för att skriva källprogram i ett språk som lätt kan förstås av en människa samtidigt som det enkelt kan omformas till instruktioner som kan utföras av en dator. Programspråket utformar de särskilda metoder som ska tillämpas, underlättar den tankeverksamhet som krävs för att skriva och formalisera datorns källprogram. Det handlar inte om, som för ett program, att förmå en dator att åstadkomma ett visst resultat, utan om att ge regler för formuleringen av ett program som möjliggör att erhålla ett resultat.” [32]

71. Det förefaller mig således som om programspråket är ett funktionellt element som gör det möjligt att ge instruktioner till maskinen. Såsom vi har sett med SAS-språket utgörs programspråket av ord och tecken vilka är kända av alla och helt saknar originalitet. Enligt min mening måste ett programspråk liknas vid det språk på vilket en författare skriver en roman. Det är således medlet som gör det möjligt att uttrycka sig, och inte uttrycket i sig.

72. Jag anser således inte att programspråket i sig kan anses utgöra ett uttryck för ett datorprogram och därmed erhålla upphovsrättsligt skydd enligt direktiv 91/250.

73. Den omständigheten att det i fjortonde skälet i direktiv 91/250 anges att logik, algoritmer och programmeringsspråk till den del som de innefattar idéer och principer inte är skyddade enligt detta direktiv medför enligt min mening inte att ovanstående analys kan ifrågasättas. SAS-institutet anser att om detta skäl tolkas *e contrario*, visar skälet att ett programspråk inte är uteslutet från upphovsrättsligt skydd för datorprogram.

74. Enligt min mening är nämnda skäl bara en upprepning av den princip enligt vilken upphovsrätten skyddar uttryck för idéer och inte idéerna i sig. Därmed kan ett programspråk i sig inte vara skyddat. Ett datorprograms källkod, som är skriven i ett programspråk, är däremot ett uttryck för detta programspråk som kan erhålla skydd med stöd av artikel 1 i direktiv 91/250.

75. Med hänsyn till det ovanstående anser jag att ett programspråk i sig inte utgör en uttrycksform för ett datorprogram som skulle kunna omfattas av det upphovsrättsliga skyddet enligt denna bestämmelse.

76. Mot bakgrund av det ovan anförda anser jag att artikel 1.2 i direktiv 91/250 ska tolkas så, att ett datorprograms funktioner eller ett programspråk inte i sig kan skyddas av upphovsrätten. Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra huruvida upphovsmannen till detta program, genom att återskapa dessa funktioner i sitt datorprogram, har mångfaldigat en väsentlig del av det första programmets beståndsdelar, vilka är ett uttryck för nämnda programs upphovsmans egen intellektuella skapelse.

31 — Se punkt 11 i beslutet om hänskjutande.

32 — Se Roussel, P., «La maîtrise d’un langage de programmation s’acquiert par la pratique», *RevueCommunication Commerce électronique nº 4, april* 2005, studie 15.

B – *Skyddet för datafilsformat enligt artikel 1.2 i direktiv 91/250*

77. Den nationella domstolen har ställt denna fråga för att få klarhet i huruvida WPL har gjort ett intrång i upphovsrätten genom att avkoda tillräckligt mycket av filformatet SAS för att kunna skriva en källkod, i sitt eget datorprogram, vilken läser och skriver datafiler i nämnda format.

78. I anledning av denna fråga finns det anledning att fråga sig huruvida filformatet i egenskap av logiskt gränssnitt [33] är en uttrycksform för ett datorprogram som kan erhålla skydd med stöd av direktiv 91/250, och i så fall, huruvida det i enlighet med artikel 6 i direktivet får dekompileras för samverkan mellan olika datorprograms delar.

79. SAS Institute har beskrivit filformaten på följande sätt. SAS-systemet lagrar och hämtar data i filer. För att göra detta använder systemet ett antal filformat. Dessa filformat har utformats av SAS Institute. Formaten kan ses som tomma formulär som SAS-systemet måste fylla i med användarens data och enligt vilka det finns specifika ställen där särskilda uppgifter ska fyllas i för att systemet ska kunna läsa och skriva i filen på ett korrekt sätt. [34]

80. För att göra det möjligt för WPL:s program att erhålla tillgång till data som sparats av användarna i filformatet SAS har WPL gjort så att deras program kan förstå och tolka detta format.

81. Det förefaller mig som om direktiv 91/250 inte utesluter att gränssnitt kan åtnjuta upphovsrättsligt skydd. I direktivet anges endast, i skäl 13, att de idéer och principer som ligger till grund för de olika detaljerna i ett program, inbegripet dem som ligger bakom dess gränssnitt, inte är upphovsrättsligt skyddade enligt detta direktiv.

82. I likhet med SAS Institute anser jag att filformatet SAS utgör en integrerad del av institutets datorprogram. För övrigt anges i elfte skälet i direktivet att de delar av programmet som sörjer för en sådan sammankoppling och växelverkan mellan komponenter i hårdvara och mjukvara allmänt betecknas som gränssnitt. Eftersom gränssnittet är en del av datorprogrammet – i detta fall är gränssnittet de beståndsdelar som skapar, skriver och läser filformatet SAS – uttrycks det således i detta programs källkod. Om gränssnittets uttrycksform utgör en väsentlig del av datorprogrammets uttrycksform kan det följaktligen, såsom redan konstaterats i punkterna 59 och 60 i förevarande förslag, erhålla upphovsrättsligt skydd med stöd av direktiv 91/250.

83. Frågan är därför huruvida WPL i enlighet med artikel 6 i detta direktiv hade rätt att genomföra en dekompilering i syfte att säkerställa samverkan mellan SAS-systemet och WPL-systemet.

84. Gränssnittet möjliggör nämligen samverkan, det vill säga möjligheten att utbyta uppgifter och använda dessa uppgifter gemensamt [35], mellan olika datorprograms delar [36]. I artikel 6.1 i direktiv 91/250 föreskrivs dock att upphovsrättsinnehavarens tillstånd inte krävs när återgivning av koden eller översättning av kodens form enligt artikel 4 a och b i direktivet är oundgänglig för att erhålla den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmågan mellan ett självständigt skapat datorprogram och andra program, under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda. Det är detta som kallas för dekompilering.

33 — Såväl parterna som den nationella domstolen förefaller medge att filformatet SAS är ett logiskt gränssnitt.

34 — Se punkt 96 i SAS Institutes skriftliga yttrande.

35 — Se tolvte skälet i direktiv 91/250.

36 — Se elfte skälet i detta direktiv.

85. Artikel 6.1 i direktiv 91/250 utgör ett undantag från ensamrätten för upphovsmannen till ett datorprogram och bör enligt min mening ges en restriktiv tolkning. Unionslagstiftaren har i detta avseende lagt sig vinn om att i tjugoförsta och tjugotredje skälen i direktivet precisera att dekompileringen endast ska ske under vissa särskilda omständigheter och inte får användas på ett sätt som skadar rättsinnehavarens legitima intressen eller som står i konflikt med ett normalt utnyttjande av programmet.

86. Dekompileringen kan således vara tänkbar när den genomförs av licenstagaren, när den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmågan inte tidigare har varit lätt åtkomlig för denne licenstagare och dekompileringen begränsar sig till att gälla de delar av originalprogrammet som är nödvändiga för att uppnå samverkansförmågan. [37]

87. Användningen av orden ”oundgänglig” och ”nödvändig” visar enligt min mening unionslagstiftarens vilja att dekompilering ska godtas endast undantagsvis. Enligt min uppfattning måste licenstagaren visa att det är absolut nödvändigt att återge koden eller översätta kodens form för att säkerställa samverkan med sitt eget program.

88. Slutligen anser jag att dekompileringen inte får göra det möjligt för licenstagaren att kopiera datorprogrammets kod i sitt eget program. I artikel 6.1 i direktiv 91/250 anges nämligen att ett sådant förfarande kan användas endast *för att erhålla den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmågan* [38] mellan olika datorprograms delar. I direktivet föreskrivs inte i något fall ett tillstånd att kopiera datorprogrammets kod.

89. Det ankommer under alla förhållanden på den nationella domstolen att undersöka huruvida de villkor som anges i artikel 6.1 a–c i direktivet är uppfyllda.

90. Mot bakgrund av ovanstående anser jag att artiklarna 1.2 och 6 i direktiv 91/250 ska tolkas så, att det inte krävs tillstånd för att en licenstagare ska få mångfaldiga en kod eller översätta formen för en kod för ett datafilformat, i syfte att i sitt eget datorprogram kunna skriva en källkod som läser och skriver detta filformat. Detta gäller under förutsättning att denna operation är absolut oundgänglig för att erhålla upplysningar som är nödvändiga för samverkan mellan olika programs delar. Denna operation får inte göra det möjligt för licenstagaren att kopiera datorprogrammets kod i sitt eget program, vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka.

C – *Räckvidden av artikel 5.3 i direktiv 91/250*

91. Den nationella domstolen önskar få klarhet i huruvida uttrycket ”sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som [den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram] har rätt att utföra”, i artikel 5.3 i direktiv 91/250, endast avser operationer som den som innehar licensen för användning av ett program har rätt att göra med stöd av denna licens och om det syfte i vilket dessa operationer genomförs påverkar licensinnehavarens möjligheter att åberopa detta undantag.

92. Syftet med denna bestämmelse är klart. Att iaktta, undersöka eller prova ett datorprograms funktion i syfte att utröna de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer. Denna bestämmelse bygger på den princip som anges i artikel 1.2 i direktivet, enligt vilken idéer och principer som ligger bakom de olika detaljerna i ett datorprogram inte är upphovsrättsligt skyddade.

37 — Se artikel 6.1 a–c i direktiv 91/250.

38 — Min kursivering.

93. Enligt min mening är den ändamålsenliga verkan med artikel 5.3 i nämnda direktiv att undvika att innehavaren av rättigheterna till ett datorprogram genom avtalsklausuler indirekt skyddar de idéer och principer som ligger bakom programmet. I detta sammanhang framgår av artikel 9.1 andra meningen i direktiv 91/250 att varje avtalsbestämmelse som strider mot det i artikel 5.3 angivna undantaget ska vara ogiltig.

94. Enligt sistnämnda bestämmelse är det förvisso tillåtet för den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram att utröna de idéer och principer som ligger bakom ett datorprograms olika detaljer. Emellertid är denna möjlighet förenad med begränsningar. [39] Personen i fråga kan således iaktta, undersöka eller prova detta datorprograms funktion så länge detta sker inom ramen för de operationer som *denne har rätt att utföra*. [40]

95. Jag anser att uttrycket ”sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som [den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram] har rätt att utföra” avser sådana handlingar som är tillåtna enligt artiklarna 4 a, 4 b och 5.1 i direktiv 91/250. Rättsinnehavarens ensamrätt innefattar nämligen rätten att utföra eller ge tillstånd till vissa handlingar. [41] Det är endast rättsinnehavaren som i den licens som vederbörande kommer att bevilja kan bestämma vilka handlingar som får utföras. Vederbörande kan till exempel godkänna ett mångfaldigande av sitt datorprogram, men inte att det översätts eller anpassas.

96. Enligt artikel 5.1 i direktivet krävs vidare – i avsaknad av särskilda avtalsbestämmelser – inte rättsinnehavarens tillstånd för vissa åtgärder, om de krävs för att den som lagligen förvärvat datorprogrammet ska kunna använda programmet i överensstämmelse med dess avsedda ändamål. Detta gäller även rättelse av fel. Unionslagstiftaren har särskilt preciserat, i sjuttonde skälet i direktiv 91/250, att handlingar som laddning och körning, som är nödvändiga vid denna användning inte får förbjudas genom avtal.

97. Mot denna bakgrund anser jag därför att uttrycket ”sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som [den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram] har rätt att utföra” avser sådana operationer för vilka vederbörande har erhållit rättsinnehavarens tillstånd, samt de handlingar som laddning och körning, som är nödvändiga vid användningen av ett datorprogram, i överensstämmelse med dess avsedda ändamål.

98. Den nationella domstolen har vidare frågat sig huruvida syftena med att iaktta, undersöka eller prova ett datorprograms funktion [42] har någon betydelse för möjligheten att åberopa undantaget i artikel 5.3 i direktiv 91/250.

99. Som jag redan har konstaterat är syftet med denna bestämmelse att göra det möjligt att utröna de idéer och principer som ligger bakom ett datorprograms olika detaljer utan att därmed något intrång sker i ensamrätten för detta programs upphovsman.

100. Enligt min mening framgår det av nämnda bestämmelses ordalydelse och systematik att den inte kan innebära att den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram får tillgång till uppgifter som skyddas av upphovsrätten, som källkoden och objektkoden.

101. Mot bakgrund av ovan angivna omständigheter anser jag följaktligen att artikel 5.3 i direktiv 91/250, jämförd med artiklarna 4 a, 4 b och 5.1 i detta direktiv, ska tolkas så, att uttrycket ”sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som [den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram] har rätt att utföra” avser sådana operationer för vilka

39 — Se även artonde skälet i direktiv 91/250.

40 — Min kursivering.

41 — Artikel 4 a och b i detta direktiv..

42 — Dessa syften räknas upp i fråga 7 a–g.

vederbörande har erhållit rättsinnehavarens tillstånd, samt de handlingar som laddning och körning, som är nödvändiga vid användningen av ett datorprogram, i överensstämmelse med dess avsedda ändamål. När ett datorprograms funktion iakttas, undersöks eller provas med stöd av denna bestämmelse, får detta inte innebära att den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram får tillgång till uppgifter som skyddas av upphovsrätten, såsom källkoden och objektkoden.

D – *Skydd för användarhandledningen till ett datorprogram enligt artikel 2 a i direktiv 2001/29*

102. Den nationella domstolen har ställt dessa frågor för att få klarhet i huruvida artikel 2 a i direktiv 2001/29 ska tolkas så, att mångfaldigande i ett datorprogram eller i en användarhandledning av vissa beståndsdelar som beskrivits i ett annat datorprograms användarhandledning enligt denna bestämmelse utgör ett åsidosättande av upphovsrätten till den sistnämnda handledningen.

103. SAS-handledningarna är tekniska texter vilka på ett uttömmande sätt beskriver funktionerna för varje del av varje komponent, nödvändiga indata och, i förekommande fall, förväntade utdata. SAS-handledningarna har en nyttofunktion och är utformade för att förse SAS-systemets användare med en mängd information om SAS-systemets externa beteende. De innehåller ingen information om SAS-systemets interna beteende.

104. Den nationella domstolen har angett att var och en av SAS-handledningarna är ett originellt litterärt verk som har upphovsrättsligt skydd enligt direktiv 2001/29.

105. Enligt artikel 2 a i detta direktiv har upphovsmän ensamrätt att tillåta mångfaldigande av deras verk ”oavsett metod och form”. Den omständigheten att det påstådda intrånget i upphovsrätten även avser mångfaldigande av handledningar för att skapa ett verk i en annan form, som ett datorprogram, utesluter enligt min mening inte att detta mångfaldigande kan omfattas av direktivets tillämpningsområde.

106. I domen i det ovannämnda målet Infopaq International har domstolen faktiskt redan haft anledning att uttala sig om omfattningen av det skydd som föreskrivs i artikel 2 i direktiv 2001/29. Domstolen påpekade att enligt skäl 21 i direktivet ska de handlingar som omfattas av mångfaldiganderätten ges en vid definition. Detta krav på en vid definition av nämnda handlingar återfinns för övrigt även i ordalydelsen i artikel 2 i samma direktiv, vari uttryck som ”direkt eller indirekt”, ”tillfälligt eller permanent”, ”oavsett metod och form” används. [43]

107. Det skydd som ges av artikel 2 i direktiv 2001/29 måste följaktligen ha en omfattning som, enligt min mening, omfattar såväl mångfaldigande av vissa beståndsdelar i ett annat datorprograms användarhandledning som mångfaldigandet i själva datorprogrammet.

108. Frågan blir nu huruvida WPL genom att i WPL-handledningen och WPL-systemet återge vissa av beståndsdelarna i SAS-handledningarna har gjort intrång i SAS Institutes upphovsrätt till de sistnämnda handledningarna.

109. Som redan nämnts i punkt 43 i detta förslag är det en princip i upphovsrätten att det upphovsrättsliga skyddet omfattar uttryck men inte idéer, förfaranden, tillvägagångssätt eller matematiska begrepp som sådana.

43 — Punkterna 41 och 42.

110. I förevarande mål har den nationella domstolen angett att WPL bland annat har tagit nyckelorden, syntaxen, kommandona och kombinationerna av kommandon, valmöjligheterna, utgångsvärdena samt iterationer från SAS-handledningarna, för att återge dessa såväl i sitt program som i WPL-handledningen.

111. Dessa beståndsdelar kan enligt min mening inte i sig själva omfattas av upphovsrättsligt skydd.

112. Vad gäller programmeringsspråket har jag i punkterna 69 och 70 i detta förslag konstaterat att det utgörs av ord och karaktärer och att det har sina egna regler vad gäller syntax och använder egna nyckelord.

113. De valmöjligheter som ges avseende olika kommandon utgör ett sorts underordnat beteende i förhållande till respektive kommando. Dessa underliggande beteenden gör det möjligt att kontrollera detaljerna i det önskade beteendet. För att göra detta räcker det att lägga till ord efter namnet på kommandot.

114. Vad gäller utgångsvärdena som används när ett kommando eller en särskild valmöjlighet inte har angetts av användaren gör dessa det möjligt för SAS-systemet att godkänna att kommandonamn, valmöjligheter eller namn på data utelämnas under vissa omständigheter, då dessa värden ersätter de utelämnade uppgifterna.

115. Vad gäller valet av statistiska operationer, framgår det av WPL:s yttrande att statistiska operationer utförs till följd av att instruktioner i SAS-språket matas in. SAS-handledningarna innehåller en beskrivning av var och en av de statistiska operationer som lagts till i successiva versioner av SAS-systemet. WPL-systemet erbjuder samma urval av statistiska operationer till användare som skriver program i SAS-språket. WPL-systemet återger inte beskrivningen av dessa statistiska operationer, utan begränsar sig till att utföra de senare.

116. WPL har vidare uppgett att de matematiska formler som presenteras i SAS-handledningarna beskriver de utdata som kommer att beräknas utifrån indata. Det rör sig inte om den programkod som är nödvändig för att utföra en serie av beräkningar. En matematisk formel kan nämligen genomföras på olika sätt. WPL:s programmerare har skrivit en källkod som kan utföra beräkningar såsom dessa beskrivs i matematiska formler.

117. Slutligen innehåller SAS-systemet en särskild statistisk operation som avslutas med åtta iterationer. Eftersom detta enligt WPL kan ha betydelse för det slutliga resultatet har programmerarna, efter att ha läst SAS-handledningarna, skapat en källkod som också kan utföra åtta iterationer.

118. Av samtliga ovan anförda skäl följer att de olika beståndsdelarna enligt min mening utgör idéer, förfaranden, tillvägagångssätt eller matematiska begrepp. Följaktligen kan de inte omfattas av det upphovsrättsliga skyddet enligt artikel 2 a i direktiv 2001/29.

119. Uttrycket för dessa idéer, förfaranden, tillvägagångssätt eller matematiska begrepp kan däremot erhålla skydd enligt denna bestämmelse, om de är av originell karaktär.

120. Det är nämligen endast genom valet, dispositionen och kombinationen av sådana beståndsdelar som upphovsmannen kan ge uttryck för sin kreativitet på ett originellt sätt och som denne ges möjlighet att nå ett resultat som utgör en intellektuell skapelse. [44]

44 — Se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Infopaq International (punkt 45).

121. Det ankommer under alla omständigheter på den nationella domstolen att undersöka huruvida så är fallet i förevarande mål.

122. Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att domstolen ska slå fast att artikel 2 a direktiv 2001/29 ska tolkas så, att återgivande, i ett datorprogram eller i en användarhandledning, av vissa beståndsdelar som beskrivs i användarhandledningen till ett annat datorprogram kan utgöra ett intrång i upphovsrätten till sistnämnda handledning, för det fall – vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka – de beståndsdelar som därmed återges är ett uttryck för nämnda programs upphovsmans egen intellektuella skapelse.

V – Förslag till avgörande

123. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska besvara tolkningsfrågorna från High Court of Justice (Chancery Division) enligt följande:

1) Artikel 1.2 i rådets direktiv 91/250/EEG av den 14 maj 1991 om rättsligt skydd för datorprogram ska tolkas så, att ett datorprograms funktioner eller ett programspråk inte i sig kan skyddas av upphovsrätten. Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra huruvida upphovsmannen till detta program, genom att återskapa dessa funktioner i sitt datorprogram, har mångfaldigat en väsentlig del av det första programmets beståndsdelar, vilka är ett uttryck för nämnda programs upphovsmans egen intellektuella skapelse.

2) Artiklarna 1.2 och 6 i direktiv 91/250 ska tolkas så, att det inte krävs tillstånd för att en licenstagare ska få mångfaldiga en kod eller översätta formen för en kod för ett datafilformat, i syfte att i sitt eget datorprogram kunna skriva en källkod som läser och skriver detta filformat. Detta gäller under förutsättning att denna operation är absolut oundgänglig för att erhålla upplysningar som är nödvändiga för samverkan mellan olika programs delar. Denna operation får inte göra det möjligt för licenstagaren att kopiera datorprogrammets kod i sitt eget program, vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka.

3) Artikel 5.3 i direktiv 91/250, jämförd med artiklarna 4 a, 4 b och 5.1 i detta direktiv, ska tolkas så, att uttrycket ”sådan laddning, visning, körning, överföring eller lagring av programmet som [den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram] har rätt att utföra” avser sådana operationer för vilka vederbörande har erhållit rättsinnehavarens tillstånd, samt de handlingar som laddning och körning, som är nödvändiga vid användningen av ett datorprogram, i överensstämmelse med dess avsedda ändamål. När ett datorprograms funktion iakttas, undersöks eller provas med stöd av denna bestämmelse, får detta inte innebära att den person som har rätt att använda en kopia av ett datorprogram får tillgång till uppgifter som skyddas av upphovsrätten, såsom källkoden och objektkoden

4) Artikel 2 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället ska tolkas så, att återgivande, i ett datorprogram eller i en användarhandledning, av vissa beståndsdelar som beskrivs i användarhandledningen till ett annat datorprogram kan utgöra ett intrång i upphovsrätten till sistnämnda handledning, för det fall – vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka – de beståndsdelar som därmed återges är ett uttryck för nämnda programs upphovsmans egen intellektuella skapelse.